

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук, доцента кафедри теорії і методики початкової освіти Остапівської Ірини Ігорівни на дисертацію **Оксенюка Ігоря Леонідовича** «Формування інформаційно-цифрової компетентності педагогів засобами хмарних технологій в системі післядипломної педагогічної освіти», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що численні процеси трансформації українського суспільства та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіту вимагають детального вивчення нових підходів, методів, засобів і технологій навчання, та, у першу чергу, пошуку адекватних сучасності шляхів щодо забезпечення зростання інформаційно-цифрової компетентності (ІЦК) педагогічних працівників в системі післядипломної педагогічної освіти (ППО). Окрім того, до сучасного педагога ставляться якісно нові вимоги, зокрема, вміння працювати в інформаційному освітньому середовищі, створювати інформаційні моделі об'єктів і процесів, застосовувати хмарні технології як комплекс програмного забезпечення, що передбачає віддалене опрацювання, створення, зберігання та творчу інтерпретацію електронних освітніх продуктів, що зумовлює необхідність оволодіння педагогами спеціальними метазнаннями, метавміннями та метанавичками в процесі навчання з використанням хмарних технологій, відкриває педагогам додаткові можливості у створенні веб-лабораторій, проведенні онлайн-конференцій, вебінарів та фахових конкурсів, сприяє розвитку їх активності, самостійності, самоконтролю й рефлексії. Також актуальність підтверджується і наявністю суперечностей між:

1) потребою сучасного суспільства в педагогах зі сформованою інформаційно-цифровою компетентністю засобами хмарних технологій та недостатньо реалізованим потенціалом закладів ППО у виконанні цього завдання;

2) об'єктивною потребою педагогів у формуванні ІЦК засобами хмарних технологій в системі післядипломної педагогічної освіти та нерозробленістю науково обґрунтованих педагогічних умов;

3) умовами стрімко змінюваного освітнього інформаційного середовища високим освітнім потенціалом хмарних технологій у формуванні інформаційно-цифрової компетентності педагогів в системі ППО та відсутністю навчально-методичного і технологічного забезпечення цього процесу.

Науковий апарат дослідження. Дисертант чітко визначив об'єкт і

предмет дослідження; сформулював мету, котра корелює з темою роботи і конкретизується у завданнях; означив концепцію дослідження; обрав комплекс методів, адекватних предмету і завданням дослідження.

Наукова новизна полягає у тому, що вперше теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування інформаційно-цифрової компетентності педагогів засобами хмарних технологій в системі післядипломної педагогічної освіти, розроблено модель формування інформаційно-цифрової компетентності педагогів засобами хмарних технологій в системі післядипломної педагогічної освіти й експериментально перевірено її ефективність; проаналізовано та уточнено понятійно-категорійний апарат досліджуваної проблеми (зокрема: «компетентність», «інформаційна компетентність», «цифрова компетентність», «інформаційно-цифрова компетентність педагогів», «хмарні технології», «педагогічні умови», «педагогічний експеримент», «післядипломна педагогічна освіта» та ін.); конкретизовано базові складники інформаційно-цифрової компетентності педагогів; виокремлено компоненти інформаційно-цифрової компетентності педагогів й означено критерії їх прояву, визначено показники вияву кожного з них та рівні їх сформованості; окреслено та обґрунтовано педагогічні умови формування ІЦК педагогів (серед них: створення мотиваційного середовища засобами хмарних технологій для стимулювання педагогів до формування інформаційно-цифрової компетентності; актуалізація саморефлексії педагогів та неперервності розвитку інформаційно-цифрової компетентності педагогів засобами хмарних технологій у системі післядипломної педагогічної освіти тощо); подальшого розвитку набули теоретико-методичні та технологічні аспекти формування інформаційно-цифрової компетентності засобами хмарних технологій в системі ППО.

Не викликає жодних сумнівів **практичне значення** результатів дослідження. Зокрема заслуговує позитивної оцінки розроблення та впровадження в освітній процес підвищення кваліфікації педагогів освітніх програм «Потенціал хмарних технологій для створення мультимедійних ресурсів в педагогічній діяльності», «Інтернет-сервіси в роботі педагогів, що працюють з дітьми з ООП», «Розвиток інформаційно-цифрової компетентності педагогів засобами хмарних технологій», «Ефективні технологічні рішення та цифрові інструменти для педагогів», а також – онлайн-курсів та спецкурсу «Розвиток інформаційно-цифрової компетентності педагогів засобами хмарних технологій», методичних рекомендацій, спрямованих на формування у педагогів знань про хмарні технології, умінь та ставлень до їх використання в системі ППО. Доцільно також відмітити, що результати дослідження можуть бути використані під час розроблення (вдосконалення) освітніх програм підвищення кваліфікації педагогів, визначення траєкторії їхнього індивідуального

особистісно-професійного розвитку в системі ППО тощо.

Експериментальне дослідження і практична апробація. Результати дослідження були представлені та стали предметом дискусії на науково-практичних семінарах та конференціях: «Організація безпечного освітнього середовища – виклик сучасності: перспективи та рішення», (Тернопіль, 2023), «Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: Пошук рішень в період війни» (Київ, 2023), «Методологічні та методичні аспекти навчання в освітньому процесі НУШ», (Луцьк, 2023), «Імперативи розвитку Нової української школи в умовах цифрових трансформацій» (Київ, 2023), «Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя. 6-й Міжнародний науково-практичний WEB-форум Forum-SOIS», (Вінниця, 2024), «Безпечне освітнє середовище як умова навчання, соціалізації та самореалізації дитини», (Луцьк, 2024), «Прикладне значення фізичної та військової підготовки у майбутній професії», (Київ, 2022). Основні положення, висновки та рекомендації, розроблені на основі узагальнення матеріалів дослідження, впроваджено у Волинському інституті післядипломної педагогічної освіти (довідка № 113a/02-13 від 27.02.2025), Львівському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти (довідка № 111 від 31.03.2025), КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» (довідка №01-16/100 від 14.03.2025), Чернігівському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського (довідка № 21/01-13/307 від 19.02.2025).

Оцінка змісту і завершеності дисертації. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих Оксенюком Ігорем Леонідовичем, значною мірою забезпечується структурою роботи. Рецензована дисертація складається зі: переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, переліку використаних джерел, додатків. Її структура є логічною, а складові взаємопов'язаними.

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, визначено об'єкт, предмет і мету дослідження, сформульовано концепцію дослідження, охарактеризовано комплекс використаних методів, розкрито наукову новизну і практичне значення результатів дослідження, наведено інформацію про апробацію та впровадження результатів дослідження, кількість публікацій, структуру й обсяг дисертації.

У **першому розділі** дослідження проведено детальний аналіз наукової, педагогічної, філософської літератури та обґрунтовано основні поняття, на яких базуватиметься подальше дослідження: «компетентність», «інформаційна компетентність», «цифрова компетентність», «інформаційно-цифрова компетентність», їх структурні компоненти, а також – «хмарні технології» та їх потенціал в освітньому процесі. Зокрема, обґрунтовано потребу сучасного суспільства в компетентностях педагогічних працівників у цілому та

інформаційно-цифровій зокрема. ІЦК дефініційовано як набір знань, умінь та навичок, які дозволяють використовувати цифрові технології для підтримки та вдосконалення навчального процесу для досягнення як професійних, так і позапрофесійних цілей педагогів; а її зміст подано як особистісну якість, котра розвиває ідеї цифрової, додаючи до них гуманістичний аспект. Таким чином, кінцевою метою реалізації інформаційно-цифрової компетентності є успіх здобувача освіти в досягненні цілі, що приносить користь і особисто йому, і суспільству. Визначено ролі і місце закладів ППО у формуванні інформаційно-цифрової компетентності, та доведено їх ефективність завдяки здатності робити початкову та середню освіту більш адаптивними, здатними адекватно реагувати на найбільш нагальні потреби суспільства. Встановлено, що однією із головних проблем у контексті теми дисертаційного дослідження є проблема мотивації педагогів до навчання, забезпечення рівних можливостей у доступі до необхідних ресурсів, при цьому доведено, що ефективним засобом для їх усунення є удосконалення форм та методів формування інформаційно-цифрової компетентності, враховуючи те, що обсяги доступної інформації дедалі зростають, але ця інформація часто неякісна.

У **другому розділі** дисертантом проаналізовано реальний стан формування інформаційно-цифрової компетентності педагогів засобами хмарних технологій у системі післядипломної педагогічної освіти. Проведено компаративний аналіз освітніх програм підвищення кваліфікації Львівського інституту післядипломної педагогічної освіти, Чернігівського інституту післядипломної педагогічної освіти, КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», Волинського інституту післядипломної освіти. На основі отриманих результатів та аналізу досвіду роботи закладів післядипломної педагогічної освіти, встановлено, що наразі бракує даних, які дозволили б об'єктивно оцінити та чітко визначити рівень сформованості інформаційно-цифрової компетентності педагогів як у системі післядипломної педагогічної освіти.

Розроблено структурно-компонентну будову інформаційно-цифрової компетентності: охарактеризовано мотиваційно-цільовий, когнітивно-змістовий, діяльнісно-рефлексивний компоненти, їх критерії, показники прояву та власне описано рівні сформованості. Доведено, що саме ці складові можуть забезпечити формування ІЦК педагогів та визначено необхідні педагогічні умови. Таким чином було доведено, що важливим є: 1) створення мотиваційного середовища засобами хмарних технологій для стимулювання педагогів до формування інформаційно-цифрової компетентності передбачає формування внутрішньої зацікавленості у використанні хмарних та цифрових технологій, розвиток критичного мислення, медіаграмотності та навичок безпечної роботи з інформацією, сприяння самостійному навчанню, адаптації до швидких технологічних змін і ефективному застосуванню цифрових інструментів у

професійній діяльності; 2) проведення оптимізації освітнього процесу підвищення кваліфікації педагогів засобами хмарних технологій в системі післядипломної педагогічної освіти, що забезпечує удосконалення освітнього процесу в системі ППО завдяки поєднанню різних форм навчальної діяльності сприяє структуризації, збагаченню та поглибленню знань у галузі цифрових та хмарних технологій; 3) актуалізація саморефлексії педагогів та неперервності розвитку інформаційно-цифрової компетентності педагогів засобами хмарних технологій у системі післядипломної педагогічної освіти. Це дозволяє педагогам аналізувати власну професійну діяльність, визначати сильні та слабкі сторони, удосконалювати методи навчання та ефективно використовувати хмарні технології як в освітньому процесі так і в особистих цілях.

У **третьому розділі** дисертаційного дослідження здобувачем описано практичну реалізацію виокремлених педагогічних умов. Проаналізовано поняття «модель», «педагогічна модель», «педагогічний експеримент», а також розроблено педагогічну модель формування ІЦК педагогів засобами хмарних технологій в системі ППО, яка складається із компонентів ІЦК педагогів, критеріїв, педагогічних умов формування ІЦК педагогів та засобів (організаційних, методичних, технічних, інформаційно-комунікаційних). Викладено організацію та методику проведення педагогічного експерименту, зокрема, констатувальний, формувальний та контрольний етапи, описано контингент учасників експерименту (282 педагоги різних освітніх галузей з Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти, Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»; серед них: контрольна група – 138 педагогів, експериментальна група – 144 педагоги). Наведено результати верифікації ефективності запропонованої педагогічної моделі для формування інформаційно-цифрової компетентності педагогів засобами хмарних технологій в системі ППО. Описано методику реалізації, котра полягала в упровадженні у процес підвищення кваліфікації освітніх програм курсів, семінарів-практикумів, тренінгів, онлайн-курсів, методичного забезпечення через інтерактивні форми, сучасні методи та засоби навчання. проведено аналіз результатів педагогічного експерименту, отриманих у контрольних та експериментальних групах, що дозволило виявити статистично значуще підвищення рівня ІЦК компетентності педагогів у використанні хмарних технологій. При цьому валідність та ефективність виокремлених нами педагогічних умов формування інформаційно-цифрової компетентності педагогів засобами хмарних технологій в системі післядипломної педагогічної освіти підтверджено за допомогою критерію узгодженості Пірсона χ^2 . Таким чином, отримані дані мотиваційно-цільового компонента – 8,45, когнітивно-змістового – 20,89, діяльнісно-рефлексивного

9,04 значно перевищують критичне значення критерію Пірсона (5.99) для відповідного рівня значущості, що дозволило зробити висновки про статистичну значущість змін та відкинути нульову гіпотезу. Таким чином можна стверджувати, що поставленої мети дослідження досягнуто, сформульовані завдання виконані в повному об'ємі, висунута гіпотеза підтверджена.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Робота містить аргументовані наукові положення, висновки і рекомендації, що ґрунтуються на глибокому та всебічному аналізі теорії і практики формування цифрової компетентності педагогів в інформаційно-освітньому середовищі неперервної освіти. Обґрунтованість наукових результатів дисертаційного дослідження забезпечується ґрунтовним аналізом значного обсягу літературних джерел, застосуванням методів, адекватних предмету і завданням дослідження, репрезентативністю вибірки, надійними і валідними методиками, кількісним та якісним аналізом отриманих емпіричних даних.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Основні результати дослідження впроваджено в практику роботи інститутів післядипломної освіти. Впровадження та обговорення результатів дослідження переконує, що вони мають теоретичну і практичну цінність. Заслуговує схвалення широке висвітлення результатів дослідження у публікаціях Оксенюка Ігоря Леонідовича. Основний зміст і результати дослідження представлено в 19 публікаціях, зокрема: праці, що відображають основні наукові результати дисертації – 4 (Web of Science – 1), праці, які засвідчують про апробацію матеріалів дисертації – 7, праці, що додатково відображають наукові результати дисертації – 8.

Дискусійні положення та зауваження. Отже, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Оксенюка Ігоря Леонідовича на тему «Формування інформаційно-цифрової компетентності педагогів засобами хмарних технологій в системі післядипломної педагогічної освіти», вважаємо за необхідне зазначити такі дискусійні питання, побажання та зауваження:

1. У першому розділі доцільно чіткіше проілюструвати авторське розуміння взаємовідношення понять «інформаційна компетентність» та «інформаційна грамотність» «цифрові технології» та «інформаційно-комунікаційні технології» та їх співвідношення із феноменом «цифрова компетентність».

2. При аналізі програм та курсів підвищення кваліфікації у ППО автору слід вказати дійсні покликання на них у тексті дисертації.

3. У п. 2. 2. варто скоротити обсяг компаративного аналізу змісту понять «цифрова компетентність» та «інформаційно-цифрова компетентність» при обґрунтуванні вибору рівнів, критеріїв і показників ІЦК.

4. У п. 3. 1 при аналізі мережевих засобів, котрі можна інтегрувати до

хмарних технологій, варто було б детальніше розглянути нюанси, що регламентують їх доступність педагогам: варіанти доступу (наявність/відсутність безкоштовного доступу та функціонал в різних версіях), необхідність реєстрації на ресурсі, наявність україномовної версії тощо.

5. У роботі доцільно більш детально і конкретно формулювати висновки до кожного з розділів, відповідно до змісту проведеної у них дослідницької роботи.

6. У тексті зустрічаються технічні (зокрема при оформленні списків, окремих позицій у списку використаних джерел тощо) та граматичні (наявність крапок після заголовків підпунктів та ін.) недоліки.

Однак висловлені побажання і зауваження загалом не знижують теоретичного і практичного значення дисертаційного дослідження.

Висновок щодо відповідності дисертації нормам. Вважаємо, що за новизною, актуальністю, обсягом та практичним значенням дисертація дослідження Оксенюка Ігоря Леонідовича на тему «Формування інформаційно-цифрової компетентності педагогів засобами хмарних технологій в системі післядипломної педагогічної освіти» відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (з наступними змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12. 01.2022 р.

Оксенюк Ігор Леонідович заслуговує, щоб його дисертація була рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики
початкової освіти

Ірина ОСТАПІЙОВСЬКА